

FRANCE PRESERN HALÁLÁNAK SZÁZADIK ÉVFORDULÓJA

Irta: K. J.

Az idegen népek közé ékelte, számbeliileg kicsiny szlovén nép évszázadokon keresztül küzdött fennmaradásáért, pusztá életéért. A gazdaságilag kizsákmányolt, politikailag elnyomott nép kulturális törekvéseivel és véres parasztfelkeléseivel egyaránt kifejezésre juttatta szívós kitartását és az igazság valamint emberiség végső győzelmébe vetett hitét az igazságtalanság és elnyomatás felett. A szlovén népnek ebben a harcában — amely 1945-ben ért véget a teljes gazdasági és politikai felszabadulással — jelentős hely illeti meg France Presernt, a szlovén nép nagy költőjét.

Presern működése arra az időre esik amikor Napoleon bukása után Metternich megteremtette a Szent Szövetséget és ezzel állandósítani igyekezett az ellenforradalmat egész Európában. A Szent Szövetség a történelemben addig példa nélkül álló rendőri módszereket honosított meg mégsem volt képes elfojtani azokat a szellemi áramlatokat, amelyek az új társadalmi-gazdasági törekvések élő forrásaiból fakadtak és nem állíthatta meg győzedelmes útján a forradalmi-demokratikus eszmét és a nemzeti gondolatot.

Ebben az általános helyzetben alakult ki és fejlődött a szlovén nemzeti mozgalom is, amely a nép társadalmi és gazdasági tagozódása miatt nem volt egységes. A mozgalom egyik táborát az abszolutizmussal és feudalizmussal érdekközösségben levő szlovén burzsoázia alkotta, amelynek nem volt érdeke a feudális rendszer forradalmi megváltoztatása és ezért a legélesebb harcot folytatta minden forradalmi demokratikus megnyilvánulás ellen a szlovén nemzeti mozgalomban. A másik táborba a szlovén kispolgárság és az értelmiség nagy része tömörült. Csatlakozott hozzá a parasztság azon része is, amelyet érintett a forradalmi megmozdulás, a nagy paraszttömegek azonban sokáig távol tartották magukat a mozgalomtól és passzív magatartást tanúsítottak, miután a mozgalom programjából hiányzott a feudális birtokviszonyok forradalmi rendezése, azaz a kártérítés nélküli földosztás.

A radikális-demokratikus táborhoz csatlakozott a munkásság is. Igaz ugyan, hogy a munkásság nem volt nagyszámú, azonkívül nagyrészt a német forradalmi irányzatok hatása alatt állott, de már ezekben az évtizedekben kezdett politikai tényezőként jelentkezni és a szlovén nemzeti mozgalom fontos szövetségese lehetett volna.

A szlovén nép általános elmaradottsága miatt a forradalmi-demokratikus tábor gyenge volt. Bár eszmeileg nagy erőt képviselt és összeköttetésben állott az akkori Európa haladó eszmeáramlataival, a gyakorlati politikában nem volt jelentős tényező.

Ez a tábor adta a szlovén népnek France Presernt, akinél az általános demokratikus törekvések klasszikus művészi formát öltöttek és tartalmuknál fogva a legérettebb politikai koncepciót képezik a szlovén

neknél ebben a korban. A mozgalomnak ez a balszárnyá volt az egyetlen, amely összeköttetést tartott fenn a szlovéneknél Európa demokratikus eszméáramlataival. Ezért is tapasztaltunk Presern műveiben olyan eszmei magaslattot, amely ellenfelei részére hozzáférhetetlen volt.

Az akkori európai események, az olasz forradalmi megmozdulások, az 1830-i francia polgári forradalom nagy hatással voltak a szlovén nemzeti mozgalomra is. A mozgalomban egyre inkább kifejezésre jutottak a forradalmi törekvések és úgy látszott, hogy a mozgalomban a Presern köré tömörülő balszárny kerekedik felül. Ennek a csoportnak tevékenysége nem szorítkozott csupán irodalmi térre, hanem az abszolutizmus szellemi sötétsége ellen vívott harcával és általános szláv jellegével politikai működést is fejtett ki. Egyre tudatosabbá tette, hogy a szlovén nép fölszabadulása csak az abszolutizmus forradalmi megdöntésének eredményeként érhető el. Ezt Presern »Zdravica« című versében juttatta világosan kifejezésre, amelyben ezt írja: a hatalom legyen a mi birtokunk. Presern itt a ködös pánszláv illúziókkal szemben — amelyek ellen mindig küzdött — rámutatott a szlovén nép konkrét politikai céljára, amely nem lehet más mint a hatalom, a politikai önállóság megszerzése, ami egyedül biztosíthatja a szlovén nép fejlődését és haladását.

A nemzeti mozgalom balszárnyának túlsúlya mégsem következett be. Ennek oka az akkori szlovén társadalmi valóságban, a szlovén nép elmaradottságában rejlik. Szlovéniában nem volt fejlett gyárilap és ami volt az sem koncentráldott egy helyen. Így nem alakulhatott ki olyan gazdasági központ, amely egyuttal politikai központtá válhatott volna. Ezek a körülmények inkább a konzervativizmusnak és az illirizmusnak kedveztek, azoknak az eszméknek, amelyekkel Presern és köre szembe helyezkedett.

A konzervatívok — akik a nemzeti mozgalom legszélesebb, jobbszárnyát alkották — politikájának lényege a megegyezés volt az abszolutizmussal és fokozatos legális harc az egyes nemzeti jogok megszerzésére. Minden, ami a legcsekélyebb kapcsolatban volt a forradalmi demokratikus irányzattal, veszélyeztette ezt a politikát. Ezért ez a csoport egyre inkább a kormány eszközzé vált, amely megkísérelte, hogy a rezsim támogatásáért néhanapján egy-egy morzsát kájon a hatalom asztaláról. Így váratlanul Bleiweiss, a konzervatívok vezetője került a szlovén nemzeti mozgalom élére, aki a mozgalmat kiragadta a demokratikus balszárny befolyása alól és olyan vizekre irányította, ahol az nem veszélyeztethette azokat a társadalmi rétegeket amelyeket érdekeik a feudális rendszer fennmaradásához fűztek.

Presern csoportjának harca mindenekelőtt ezek ellen irányult, mert ők voltak a népi demokratikus nemzeti mozgalom kiterbélyesedésének legfőbb kerékkötői. A szlovén abc és irodalmi nyelv körül vívott harc — amely Presern és köre győzelmével végződött — alaposan meggyengítette ugyan ezt a jobbszárnyat, de csak egyes képviselőit tette lehetetlenné, a mozgalmat azonban nem.

Presern és köre a leghatározottabban lépett fel a pánszlávizmus és illirizmus ellen is. A pánszláv és illir ábrándok hordozója az a vékony, legfelsőbb társadalmi réteg volt, amelynek nem volt kapcsolata a néppel és nem értette meg a nép demokratikus és szociális törekvéseit. Bár a mozgalom vezetői azt hirdették, hogy a szláv Oroszországra támaszkodnak valójában az orosz feudális abszolutizmusban kerestek támaszt.

A szlovén nemzeti mozgalom balszárnya — amely szintén szövetségest keresett a német liberális burzsoázia nyomása ellen — a pánszláv eszmével a szláv népek politikai szövetségét kívánta megvalósítani, azonban elébe helyezte a demokrácia elveit és ragaszkodott az egyes nemzetek individualizmusának elismeréséhez. A szláv kölcsönösség tehát közelállott Presernhez is, aki ebben a német nyomás elleni gátat látott, mégis szembe helyezkedett azzal a szándékkal, hogy a szlovéniai pánszláv törekvéseket az orosz és általában az európai feudális reakció szekerébe fogják, mert senki sem ismerte fel annyira a szlovéniai pánszlávizmus és illirizmus demokrácia ellenes lényegét és gyakorlati oportunitizmusát, mint éppen Presern.

Bár ennek a három társadalmi és politikai csoportnak harca a szlovén elmaradottság és az abszolútizmus terrorja következtében nagyon korlátozott téren, főleg az irodalom, a nyelv és az általános kulturális kérdések terén zajlott le, mégsem tagadható le a harcok szociális és politikai jellege. A szlovén népi mozgalom ezzel kilépett szűk vallási és kulturális kereteiből és egyre határozottabb politikai formát és tartalmat kapott. Kétségtelen, hogy Presern és köre ebben jelentős szerepet játszott.

Presern nem írt sokat, mindössze 130 verset, de költeményeinek művészi kvalitásai egy sorba helyezik. Európa nagy költőivel. Verseinek nagy része felületes elolvasás után azt a benyomást keltik, hogy a költő csupán személyi élményeit, boldogtalan szerelmét és egyéb életközelméit írta meg. Ennek alapján korábban igyekeztek csökkenteni Presern költészetének és irodalmi munkásságának értékét szándékosan elhallgatva azt az egyébként szembetűnő tényt, hogy a költő egyéni sorában korának társadalmi valósága tükröződik. Amikor Presern egyéni élményeit írta meg mélyen belenyúlt abba a társadalmi valóságba, amelyben élt és kíméletlenül leleplezte mindazokat a visszásságokat, amelyek ez a társadalmi valóság magában rejtett.

Jóllehet korábban hivatalosan így aláértékelték, a szlovén nép azonban mindig legnagyobb költőjének vallotta France Presernt, de teljes mértékben csak a népfelszabadító háború idején derült ki, hogy mennyire megértette és magáévá tette költészetét. Presern költeményei kísérték a szabadságért harcoló szlovén népet az első csatáktól a végső győzelemig és a teljes felszabadulásig. A szlovén partizánsajtó minden példánya, a szlovén partizánegységek minden faliújságja és minden rendezése Presern örök gondolatait idézte és már a harcok idején nemzeti kultúrünnepként ülték meg a költő halálának évfordulóját.

A felszabadulás után hivatalosan is ünneppé nyilvánították az évfordulót és azt a szlovén nép évről-évre megünnepli megemlékezve a nagy költőről, akinek reményeit és eszméit a népfelszabadító harc teljes egészében megvalósította, akinek költészete és forradalmi műve népeink gazdag kulturállományának örökké élő értékes része.

Különösen jelentősek voltak az idén rendezett Presern-ünnepségek nem pusztán azért, mert egy évszázad telt el a költő halála óta hanem azért is, mert a szlovén nép politikai és gazdasági szabadságának kivívása után újra harcban áll, harcot folytat a szocializmus megvalósításáért.